

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง Civil and Penal Action : The Study of Legal Aid According to Thai Criminal Procedure Code Article 44/2, Paragraph Two

ขวัญดาว แก้วแฮด¹
Khwandaw Kaewhad¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบทบาทของทนายความกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของประเทศไทยและต่างประเทศ และ (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคทางด้านทนายความกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของประเทศไทย การค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากตำรา หนังสือ และตัวบทกฎหมายของไทยและต่างประเทศ บทความวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รายงานการวิจัย วารสารเอกสารต่างๆ คำพิพากษาของศาลทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์และหน่วยงานของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

ผลการศึกษา พบว่า (1) ในระดับสากลนั้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคกันทางด้านกฎหมาย แม้ว่าในประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาจะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายได้รับความช่วยเหลือทางด้านทนายความเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไว้โดยตรง แต่จะมีหน่วยงานเอกชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ สำหรับประเทศไทยนั้น แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายทางด้านทนายความไว้ในมาตรา 44/2 แต่ก็เป็นการให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการแล้ว และ (2) การแต่งตั้งทนายความจากศาลเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย ตามมาตรา 44/2 วรรคสอง ถูกกำหนดเงื่อนไขให้ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องเพื่อขอบังคับจำเลย เพื่อขอใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 เสียก่อน จึงทำให้เกิดภาวะ ยุ่งยากต่อผู้เสียหายได้ เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความสลับซับซ้อน การดำเนินการต่างๆ จะต้องมียุติขั้นต้น จึงทำให้การขอให้ศาลบังคับจำเลยเพื่อขอใช้ค่าสินไหมทดแทนจึงเป็นเรื่องยาก เพื่อให้ผู้เสียหายได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม จึงขอเสนอแนะให้ยกเลิก

¹ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Laws in Criminal Law and Criminal Justice School of Law Sukhothai Thammathirat Open University
E-mail : som.som.jeed.jard@gmail.com

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง และให้เพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ในมาตรา 44/1 วรรคสี่ ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้เสียหายตามวรรคแรก เป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัล และค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

คำสำคัญ คดีแพ่ง ทนายความ ผู้เสียหาย ค่าสินไหมทดแทน

Abstract

The objectives of this independent study are 1) to study a lawyer role ,and an assistance to the victim in the claim of indemnity both Thailand and abroad, and 2) to analyze the problem ,and obstacle of the lawyer ,and the assistance to victim in the claim of indemnity in Thailand, This independent study is a qualitative research using documentary research method from textbooks, books, and articles of law of Thailand ,and foreign countries, articles, dissertations, thesis, research papers, journals, documents, including judicial judgements of Thailand and foreign countries, as well as data from electronic media, and the governmental organizations which have provided the legal assistance to the public.

The finding of the research indicated that: 1) At international level, the emphasis is highlighted on the protection of the rights of the criminal victims or the injured persons in the criminal case, taking into account the human dignity, rights, freedom, and equality before the law. Despite of Japan and United States of America, no laws have been enacted which the lawyer assistance regarding the claim of indemnity shall be directly provided to the victim. However, the private agencies or the government officers take part to assist the victim regarding the claim of indemnity from the beginning until the end of process. Although Thai legislation have been enacted about the lawyer assistance to the victim, but it has been the assistance in the final step of process; 2) In Thailand, the lawyer is appointed from the court pursuant to Section 44/2 paragraph two that prescribes the condition of which the victim has to fill a petition to enforce the defendant to pay the compensation under the section 44/1 beforehand, which has caused the complicated burden for the victim due to the complexity of the criminal justice ,and the requirement of orderly proceedings, resulting in the difficulty on requesting the court's enforcement against the defendant for reimbursing the indemnity. For convenient, rapid, and fair access of the victim to the justice, the researcher has suggested to appeal Section 44/2 paragraph two of the Criminal Procedure Code, and add the following statements in Section 44/1 paragraph four thereof that if it is appeared to the court that the victim pursuant to the paragraph one is poor, and unable to procure the lawyer by himself/herself, the court shall have power to appoint the lawyer for the said person. The appointed lawyer is entitled to receive gratuity, and charge according to the rules prescribed by the Judicial Administration Commission.

Keywords : Civil Case, Lawyer, Victim, Compensation Violation

วันที่รับบทความ : 26 มีนาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ : 21 กันยายน 2564

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 23 กันยายน 2564

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชญากรรมเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา โดยจะมีรูปแบบและลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคมนั้นๆ โอกาสที่บุคคลทั่วไปจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายก็มีเพิ่มมากขึ้น และแม้ว่าเราจะมีวิธีการป้องกันหรือดูแลตนเองดีแค่ไหน แต่ผู้ก่ออาชญากรรมก็จะค้นหาวิธีการที่จะก่ออาชญากรรมให้ได้อยู่ ดังนั้น เราจึงไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในเวลาใด และหากมีอาชญากรรมเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม และก่อให้เกิดความเสียหายทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายผู้ถูกระงทำหรือฝ่ายผู้กระทำความผิดเองก็ตาม โดยเฉพาะฝ่ายผู้ถูกระงทำ (เหยื่ออาชญากรรม) ผู้ซึ่งได้รับผลจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ควรจะได้รับ การคุ้มครองและเอาใจใส่จากรัฐ รวมถึงการได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น อันนำมาสู่ความเป็นธรรมที่เหยื่อหรือผู้เสียหายควรได้รับบนเส้นทางของกระบวนการยุติธรรม

มาตรการในการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมของประเทศไทยนั้น มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการร่างกฎหมายเพื่อรวบรวมหลักกฎหมายทั้งหมดให้เป็นหมวดหมู่และปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัยทัดเทียมนานาประเทศ และได้มีการตราพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 ซึ่งเป็นที่มาของการให้อำนาจพนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์ หรือราคาของทรัพย์สินจากผู้ต้องหาได้ โดยมีเหตุผลตามมาตรา 1 ว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาอันเป็นเหตุให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินต้องเสียทรัพย์สินของตนไปจากการกระทำความผิดอาญานั้น เมื่อพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล ศาลได้พิพากษาลงโทษผู้ร้ายแล้วยังเป็นการยากลำบากแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินในเรื่องที่จะเรียกทรัพย์สินอยู่ จึงให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาของทรัพย์สินซึ่งผู้เป็นเจ้าของได้เสียไปโดยการกระทำความผิดคืนจากผู้ต้องหาได้ เฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้กำหนดไว้ อันเป็นกรณีที่รัฐได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายในการที่จะได้รับการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา โดยไม่จำเป็นต้องไปดำเนินการเรียกร้องขอให้คืนทรัพย์สินเป็นการยุ่งยาก” ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ความเห็นในการบัญญัติมาตรา 43 ไว้ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 407-17/2515 ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อวันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2515 ว่า “ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญา มีหลักที่ต้องพิจารณาอยู่ 4 ประการ คือ เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิด เพื่อเป็นการปราบปรามการกระทำความผิด เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่น และเพื่อชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย โดยหลักการประการสุดท้ายนี้เองจึงได้เกิดบทบัญญัติมาตรา 43 ขึ้น” (อรอุมา สามัญทอง, 2553)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการในการเรียกทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 9 ประเภท ได้แก่ ฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์

กรรโชก น้อโกง ยักยอก รับของโจร และโจรสลัด เท่านั้น ส่วนความผิดฐานอื่นกฎหมายมิได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการไว้ หรือแม้กระทั่งพนักงานอัยการมีอำนาจเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาได้แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็จำกัดเพียงการคืนหรือใช้ราคาเท่านั้น หากมีสิทธิเรียกค่าเสียหายอื่น เช่น ดอกเบี้ยในมูลละเมิด เป็นต้น โดยการใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายของผู้เสียหายจำต้องฟ้องต่อศาลเป็นคดีแพ่งต่างหาก ซึ่งผู้เสียหายส่วนมากย่อมไม่สามารถดำเนินคดีได้เอง จำเป็นต้องว่าจ้างทนายความในการดำเนินคดีแทนและต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล จึงเป็นภาระแก่ผู้เสียหายในการต้องจัดหาทนายความในการฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ต่อเนื่องไปได้ เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็ว รวมทั้งได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินคดีดังกล่าว เพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย โดยมีเจตนารมณ์ในการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาของให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ โดยยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาก่อนเริ่มสืบพยาน ส่วนกรณีที่ไม่มีการสืบพยานผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง เมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แล้ว ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้นได้ โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง

อย่างไรก็ตามแม้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญา และตามมาตรา 44/2 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 เป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น...” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นขั้นตอนภายหลังจากผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ต่อศาลแล้วเท่านั้น จะแตกต่างจากฝ่ายผู้ต้องหาที่กฎหมายคุ้มครองสิทธิตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน โดยก่อนพนักงานสอบสวนเริ่มถามคำให้การให้ถามผู้ต้องหาก่อนว่ามีทนายความหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 หรือในชั้นศาลเมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 การที่กฎหมายบัญญัติเป็นเงื่อนไขให้ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องขอบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 44/1 เสียก่อนจึงจะมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางด้านทนายความเป็นลำดับถัดไปนั้น อาจทำให้ผู้เสียหายที่โดยส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่ไม่มีความรู้และความเข้าใจทางด้านกฎหมาย และทางด้านพิจารณาคดีของศาล ต้องเขียนคำร้องขอบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง ซึ่งในการจัดทำคำร้องดังกล่าวนี้ อาจไม่รัดกุม ไม่ครบถ้วนตามสิทธิ หรือ

เป็นไปในทางเสียสิทธิของผู้เสียหายได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4, มาตรา 25 และมาตรา 27 รับรองไว้ และเพื่อเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 การพิจารณาแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายเพื่อดำเนินการในส่วนค่าสินไหมทดแทนย่อมมีสำคัญไม่แพ้กันกับกรณีที่ถูกกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของทนายความกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของประเทศไทยและต่างประเทศ

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคทางด้านทนายความกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี การให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาทางด้านกฎหมาย ตลอดจนบทบาทของทนายความกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการร้องขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากตำรากฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย รายงานการประชุมทางวิชาการ และเอกสารอื่นๆ โดยสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและหน่วยงานของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

3. สรุปผลการวิจัย

ในคดีอาญาความผิดในบางลักษณะนอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐแล้วอาจก่อให้เกิดความเสียหายในทางแพ่งต่อเอกชนด้วย กฎหมายจึงบัญญัติให้พนักงานอัยการซึ่งฟ้องคดีอาญาแทนผู้เสียหายสามารถเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายไปในคราวเดียวกันได้ ทั้งนี้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43 ได้บัญญัติให้พนักงานอัยการสามารถเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายไว้แต่ก็ยังคงจำกัดเฉพาะความผิดอาญาในบางประเภทได้แก่ คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร เท่านั้น มิได้ครอบคลุมความผิดอาญาทุกข้อหา และยังคงจำกัดอำนาจของพนักงานอัยการเฉพาะการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายเท่านั้น การพิสูจน์ความเสียหายอย่างอื่นกฎหมายมิได้บัญญัติให้อำนาจแก่พนักงานอัยการไว้แต่อย่างใด โดยกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของผู้เสียหายที่ประสงค์เรียกค่าเสียหายในกรณีอื่น ๆ นอกจากการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทน หรือในความผิดอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 โดยผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 เข้ามาก่อนเริ่มสืบพยานหรือในกรณีไม่มีการสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับทนายความเข้ามาช่วยเหลือในการจัดทำคำร้อง

ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน คงมีเพียงสิทธิได้รับทนายความภายหลังการยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 แล้ว และความปรากฏต่อศาลว่า ผู้ยื่นคำร้องเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้ ตามมาตรา 44/2 วรรคสอง การที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิที่จะได้รับการแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายในภายหลังย่อมก่อให้เกิดปัญหาและความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายหลายประการ ดังนี้

3.1 ปัญหาการได้รับการเยียวยาจากรัฐ

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 8 บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจ อันเนื่องมาจากการกระทำใดๆ ที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย” ซึ่งประเทศไทยได้นำหลักการดังกล่าวบัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรคท้าย บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์โดยไม่ต้องแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหากและไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เพื่อช่วยลดภาระของผู้เสียหาย แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความสลับซับซ้อน การดำเนินการต่างๆ จะต้องมีลำดับขั้นตอน จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่ผู้เสียหายจะดำเนินการเองได้ แม้มาตรา 44/2 วรรคสอง จะบัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการแต่งตั้งทนายความจากศาลได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวมิใช่เป็นการแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายในทุกคดี โดยมีกำหนดเงื่อนไขการได้รับสิทธิไว้เฉพาะในคดีที่ผู้เสียหายเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองเท่านั้น ดังนั้น ตามมาตรา 44/2 วรรคสอง ผู้เสียหายจึงมีหน้าที่ต้องขวนขวายในการจัดหาทนายความด้วยตนเองทั้งสิ้น เว้นแต่จะเข้าเงื่อนไขดังกล่าวมาข้างต้น ศาลจึงจะแต่งตั้งทนายความให้ การที่รัฐปล่อยให้ผู้เสียหายต้องดิ้นรนหาหนทางในการเข้าสู่กระบวนการเรียกร้องสิทธิด้วยตนเองก่อนนั้น อาจส่งผลให้ผู้เสียหายบางคนไม่กล้าที่จะเข้ามาเรียกร้องสิทธิของตน เพราะไม่อาจคาดหวังได้ว่าสิ่งที่ทำลงไปแล้วจะได้รับผลที่คุ้มค่าหรือไม่ หากไม่สมดังเจตนาที่จะเป็นการซ้ำเติมผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 ซึ่งกำหนดให้องค์กรศาลและองค์กรของฝ่ายบริหารต้องจัดมาตรการที่จำเป็นเพื่อเอื้ออำนวยให้กับผู้เสียหายให้สามารถได้รับการชดใช้เยียวยา โดยผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย สำหรับประเทศไทยแล้วหลักการดังกล่าวยังคงเป็นเพียงแค่นามธรรมเท่านั้น เพราะในทางปฏิบัติแล้วยังคงเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายที่จะต้องดำเนินการด้วยตนเองทั้งสิ้น ตั้งแต่การเขียนคำร้องและการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ผู้เสียหายจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐก็ต่อเมื่อมีฐานะยากจนเท่านั้น ดังนั้น หลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 ยังไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายได้โดยแท้ ในฐานะที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความพิทักษ์คุ้มครองพลเมืองของตนให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายอันเป็นมูลฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบ

ในฐานะที่ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ปกครองและควรมีส่วนรับผิดชอบในกรณีที่ไม่สามารถให้ความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของพลเมืองได้ตามสมควร ดังนั้น เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา โดยผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย รัฐต้องกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางด้านทนายความตั้งแต่ขั้นก่อนยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เพื่อให้ผู้เสียหายมีที่ปรึกษาและมีผู้คอยให้คำแนะนำในเรื่องการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนอกเหนือจากที่พนักงานอัยการมีอำนาจเรียกร้องแทนผู้เสียหายได้

3.2 ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างสิทธิของผู้เสียหายและผู้ต้องหาหรือจำเลย

แม้ตามกฎหมายจะบัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีอาญาผ่านหน่วยงานของรัฐโดยการร้องทุกข์ซึ่งพนักงานอัยการจะเป็นผู้ฟ้องคดีแทนก็ตาม แต่การดำเนินคดีของพนักงานอัยการแทนผู้เสียหายก็ถูกจำกัดสิทธิเรียกร้องในส่วนแบ่งตามมาตรา 43 เท่านั้น หากผู้เสียหายในความผิดลักษณะอื่นหรือการเรียกร้องค่าเสียหายอื่นจะต้องยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 และไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการแต่งตั้งทนายความจากรัฐ คงมีเพียงสิทธิร้องขอทนายความภายหลังได้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 และผู้เสียหายนั้นต้องเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองตามมาตรา 44/2 แต่ในทางกลับกันด้านของผู้กระทำความผิดประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติคุ้มครองผู้กระทำความผิดตั้งแต่ในชั้นจับกุมโดยให้ผู้จับต้องแจ้งสิทธิ ตามมาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง และมาตรา 84 ชั้นสอบสวนก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ ตามมาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง และชั้นพิจารณาคดีของศาลนอกจากคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวก่อนเริ่มถามคำให้การให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ หากจำเลยไม่มีทนายความในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำเลยมีอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่ถูกฟ้องกฎหมายได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของศาลต้องตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย กับแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ แนวคิดในส่วนของผู้ต้องหาที่ต้องให้ความคุ้มครองเนื่องจากจำเลยอาจต้องสูญเสียอิสรภาพ จึงต้องจัดให้มีหลักประกันการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ในส่วนของผู้เสียหายก็มีแนวคิดที่จะให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยหรือเยียวยาให้กลับคืนสู่สภาพปกติให้ได้มากที่สุด (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร , ม.ป.ป.) แต่รัฐก็มีหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของประชาชนให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ปรากฏอยู่ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมืองซึ่งได้รับรองหลักความเสมอภาคไว้ว่า “มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันทางด้านกฎหมาย ย่อมได้รับการคุ้มครองหรือถูกลงโทษ การแบ่งแยกจะกระทำได้ก็เพื่อประโยชน์ของส่วนร่วมเท่านั้น ” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรองหลักการดังกล่าวไว้ให้รัฐจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกรวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร อีกทั้งให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดหาทนายความให้ ดังนั้น หลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และเพื่อให้ผู้เสียหายได้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของตนซึ่งถูกละเมิดไปได้รับความเป็นธรรม เห็นควรมีการแก้ไขกฎหมายโดยให้รัฐแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายตั้งแต่ขั้นก่อน

ยื่นคำร้องขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายให้ได้รับความช่วยเหลือและได้รับการเยียวยาจากรัฐอย่างแท้จริง

3.3 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

3.3.1 ประเทศไทย

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1...” ดังนั้น ผู้เสียหายที่ประสงค์ร้องขอทนายความจำเป็นต้องจัดทำคำร้องตามมาตรา 44/1 ก่อนจึงจะขอให้ศาลพิจารณาดังทนายความให้ได้ แต่การจัดทำคำร้องดังกล่าวกฎหมายกำหนดว่าจะต้องบรรยาย ถึงรายละเอียดเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องให้ชัดเจน หากยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจสั่งให้ผู้เสียหายแก้ไขได้ ซึ่งในทางปฏิบัติผู้เสียหายยังขาดความรู้ ความเข้าใจในทางกฎหมายว่าจะต้องจัดทำ คำร้องในรูปแบบใด ค่าเสียหายประเภทไหนที่สามารถเรียกร้องได้ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้เสียหายจัดทำคำร้องไม่ถูกต้องครบถ้วนได้ อีกทั้งผู้เสียหายจะต้องจัดเตรียมเอกสารและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการยื่นคำร้องดังกล่าวด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้เสียหายที่จะต้องดำเนินการต่างๆ ด้วยตนเองเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะมีหน่วยงานราชการคอยให้ความช่วยเหลือแต่ก็เป็นเพียงการให้ความช่วยเหลือในการจัดทำคำร้องเท่านั้น สำหรับการจัดเตรียมเอกสารและพยานหลักฐานยังคงเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายที่ต้องดำเนินการด้วยตนเองทั้งสิ้น และการจัดทำคำร้องนั้นต้องอาศัยความรู้ และความเชี่ยวชาญประกอบกันเพื่อให้ได้คำร้องที่ถูกต้อง ครบถ้วน และรัดกุม แต่เนื่องจากหน่วยงานราชการนั้นมีภาระหน้าที่หลายอย่างที่ต้องดำเนินการ อีกทั้งขั้นตอนการทำงานถูกจำกัดด้วยระยะเวลาในการให้บริการ ดังนั้น การจัดทำคำร้องโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจขาดตกบกพร่อง หรือจัดทำคำร้องไม่ถูกต้องและครบถ้วนตามสิทธิของผู้เสียหายได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนพิจารณาคดีของศาลและผลของคำพิพากษาคดีในส่วนแพ่งได้ เนื่องจากการกำหนดราคาทรัพย์สินกฎหมายให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินค่าขอ ดังนั้น ความเชี่ยวชาญในการจัดทำคำร้องตามมาตรา 44/1 ของผู้เสียหายหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมแตกต่างกับทนายความ เพราะทนายความผู้จัดทำคำร้องจะเป็นผู้จัดเตรียมและนำสืบพยานหลักฐานด้วยตนเอง คำร้องและพยานหลักฐานย่อมมีความถูกต้องและสอดคล้องกันยิ่งขึ้น การมีทนายความเข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหายตั้งแต่ในชั้นก่อนการยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนับว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่ง

3.3.2 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาจนนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายพื้นฐานว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรมซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติการให้ความช่วยเหลือเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมทางการเงินและทางด้านจิตใจ เพื่อคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมตามหลักสิทธิมนุษยชน และป้องกันไม่ให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับความเสียหายซ้ำอีก รวมถึงการคุ้มครองสิทธิในการดำเนินชีวิตโดยปกติสุขตลอดจนการให้ความคุ้มครองสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสม แม้ประเทศญี่ปุ่นจะมีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมแต่ก็มีข้อจำกัดบางกรณีที่รัฐไม่สามารถช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้ เพราะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง รัฐบาลของประเทศญี่ปุ่นจึงมีการสนับสนุนด้านงบประมาณให้หน่วยงาน

เอกชนทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGO ในการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม อีกทั้งยังมีการจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนแต่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐ โดยมีภารกิจในการบริการข้อมูลข่าวสาร การให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความ การช่วยเหลือทางคดีแพ่ง และการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม สำหรับการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมนั้น ศูนย์ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายจะมีการอธิบายระบบกฎหมายที่จำเป็นและแนะนำหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาแก่เหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนมีการแนะนำทนายความที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งจะคัดเลือกทนายความที่ลงทะเบียนไว้และแจ้งรายชื่อให้ศาลเป็นผู้คัดเลือกเป็นทนายความอาญาที่จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา นอกจากการให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความแล้ว ศูนย์ให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายยังให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาเตรียมเอกสารที่ต้องยื่นหรือดำเนินการกับทางราชการ ตลอดจนการเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีที่ศาล สำหรับกรณีที่เหยื่ออาชญากรรมถูกปฏิเสธคำขอรับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ศูนย์ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายจะเข้าไปให้การช่วยเหลือเกี่ยวกับกระบวนการอุทธรณ์ขอให้ทบทวนคำวินิจฉัยของหน่วยงานของรัฐ (ฉันทน์ สรวิทย์ และคณะ, 2558)

3.3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอีกประเทศที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นอย่างมาก โดยมีการบัญญัติกฎหมายให้เจ้าพนักงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสืบเสาะค้นหา สืบสวนสอบสวนหรือดำเนินคดีอาญาต้องพยายามอย่างดีที่สุดในการรับรู้ถึงสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม เพื่อประโยชน์ของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาได้เข้ารับบริการที่รัฐจัดหาให้ตามกฎหมาย อาทิเช่น ในชั้นพนักงานสอบสวน เหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิร้องขอให้รัฐจัดเจ้าพนักงานผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือเหยื่อได้ ซึ่งพนักงานดังกล่าวจะทำหน้าที่ช่วยเหลือเหยื่อในการติดต่อกับบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการและช่วยเหลือตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นอกจากนี้เมื่อมีการตั้งข้อกล่าวหาแล้ว หน้าที่ของเจ้าพนักงานดังกล่าวยังถูกโอนไปยังอัยการด้วย สำหรับเรื่องการชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ก็ต่อเมื่อมีการพิสูจน์ความผิดของจำเลยแล้วเท่านั้น นอกจากนี้คำสั่งการชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิดยังนำไปใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมความประพฤติของจำเลยด้วย ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณามีคำสั่งชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งก่อนศาลมีคำพิพากษาจะมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติจัดทำรายงานเพื่อรวบรวมความเสียหายต่าง ๆ ของผู้เสียหาย หนี้ค่าชดใช้ในกรณีที่มีการตกลงกัน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของจำเลย เพื่อเสนอต่อศาลก่อนมีคำพิพากษา และหลังจากศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว พนักงานคุมประพฤติต้องสอบถามผู้เสียหายถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อประกอบค่าแถลงผลกระทบต่อเหยื่อ ซึ่งค่าแถลงดังกล่าวเป็นการอนุญาตให้ผู้เสียหายมีโอกาสอธิบายผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของจำเลย เพื่อให้ศาลนำไปประกอบการพิจารณามีคำสั่งให้ชดใช้ความเสียหาย (วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2544)

แม้ว่ากฎหมายของประเทศไทยจะไม่ได้บัญญัติให้มีหน่วยงานใดเข้ามาให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยโดยตรงอย่างเช่นประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่กฎหมายก็ให้สิทธิผู้เสียหายในการที่จะมีทนายความคอยให้ความช่วยเหลือเพียงแต่การช่วยเหลือดังกล่าวเป็นขั้นตอนสุดท้ายแล้ว

เท่านั้น ในเมื่อการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายของรัฐมีข้อจำกัด รัฐควรให้หนทางความดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตั้งแต่ขั้นก่อนการจัดทำคำร้อง เพื่อให้ผู้เสียหายได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม อีกทั้งเป็นการลดภาระหน้าที่ของหน่วยงานราชการได้อีกด้วย เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นที่รัฐบาลของประเทศญี่ปุ่นมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้ก็ให้ศูนย์ให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายดำเนินการแทน หรือประเทศสหรัฐอเมริกาที่ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการจัดทำรายงานเพื่อรวบรวมความเสียหายต่างๆ ของผู้เสียหาย เสนอต่อศาลก่อนมีคำพิพากษา

3.4 ปัญหาในชั้นการระงับข้อพิพาททางเลือก

3.4.1 ประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันศาลจัดให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในลักษณะกระบวนการยุติธรรมแบบทางเลือก (Alternative Dispute Resolutions) เพื่อนำไปใช้ระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ หรือหลีกเลี่ยงที่จะไม่นำข้อขัดแย้งเข้าสู่กระบวนการปกติแต่เป็นการอาศัยกระบวนการตกลง (negotiated process) ระหว่างคู่กรณีโดยความสมัครใจเพื่อยุติข้อพิพาทร่วมกันอย่างสันติวิธีซึ่งมีความยืดหยุ่น ประหยัด และรวดเร็วกว่ากระบวนการปกติ โดยศาลจะจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างจำเลยและผู้เสียหาย สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยอาจส่งผลให้จำเลยและผู้เสียหายสามารถตกลงในส่วนค่าเสียหายในส่วนแบ่งกันได้ทำให้ผู้เสียหายได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนด้วยความรวดเร็ว ตลอดจนในส่วนความผิดอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวคู่กรณีทั้งสองฝ่ายอาจตกลงถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันทำให้อาญคดีอาญาดังกล่าวเสร็จไปจากศาลได้ แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการไกล่เกลี่ยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจของจำเลยและผู้เสียหาย ดังนั้น การที่ผู้เสียหายบางคนที่ไม่มีความรู้ในทางกฎหมายอาจทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของตนคลาดเคลื่อนไป โดยผู้เสียหายบางคนอาจเข้าใจว่าตนมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าเสียหายสูงเกินกว่าที่ควรจะได้รับ ในทางกลับกันผู้เสียหายบางคนอาจเข้าใจว่าตนมีสิทธิเรียกร้องน้อยกว่าที่ควรจะได้รับ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาล เพราะอาจทำให้ผู้เสียหายที่เข้าใจว่ามีสิทธิเรียกร้องสูงเกินกว่าที่ควรจะได้รับไม่สามารถตกลงกันได้ทำให้ต้องยุติการไกล่เกลี่ยและศาลต้องพิจารณาคดีในส่วนแบ่งต่อไปหรือศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้เสียหายไปฟ้องเป็นคดีแบ่งต่างหากเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีของศาลเนิ่นช้าออกไปหรือเกิดคดีฟ้องร้องกันขึ้นใหม่โดยไม่มี ความจำเป็น หรือผู้เสียหายที่เข้าใจว่าตนมีสิทธิเรียกร้องน้อยเกินไปอาจยินยอมตกลงตามที่อีกฝ่ายเสนอในชั้นไกล่เกลี่ยทั้งที่การได้รับการเยียวยาดังกล่าวอาจไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ

3.4.2 ประเทศญี่ปุ่น

สำหรับประเทศญี่ปุ่น จะมีหนทางความอาสาเข้ามาให้ความช่วยเหลืออาชญากรรมในด้านต่างๆ เช่น ช่วงก่อนฟ้องหนทางความอาสาจะทำหน้าที่ติดต่อสื่อมวลชนที่จะเข้ามาในคดี การช่วยเหลือในการติดต่อตำรวจ การติดต่อกับพนักงานสอบสวนภายหลังจับผู้ต้องหาได้แล้ว หรือการติดต่อกับพนักงานอัยการหรือศาลในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องแล้ว สำหรับช่วงระหว่างการพิจารณาคดีอาญาหนทางความอาสาจะมีการติดต่อเจรจากับหนทางความของฝ่ายจำเลยที่เข้ามาขอยุติคดี จ่ายเงินค่าเสียหายหรือเงินทำขวัญ และช่วงหลังคำพิพากษาในคดีอาญา หนทางความอาสาอาจเป็นตัวแทนในคดีทางแพ่งในการฟ้องเรียกร้องค่าเสียหาย การให้ความช่วยเหลือในการขอรับเงินเยียวยาจากหน่วยงานรัฐโดยเข้าไปดูแลเกี่ยวกับเอกสารต่างๆ ให้เป็นไปอย่างครบถ้วนถูกต้อง (ณภัทร สรอำพันธ์ และคณะ, 2558)

ดังนั้น หากกระบวนการไกล่เกลี่ยของประเทศไทยสามารถให้สิทธิผู้เสียหายได้รับความช่วยเหลือจากทนายความอย่างเช่นประเทศญี่ปุ่นแล้ว ก็จะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น ผู้เสียหายที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยของศาลจะมีทนายความเข้ามาช่วยเหลือให้คำแนะนำในการใช้สิทธิเรียกร้องในทางแพ่งได้อย่างถูกต้อง ทำให้ผู้เสียหายเกิดความมั่นใจว่าตนได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามสิทธิที่ควรจะได้รับ และกระบวนการไกล่เกลี่ยที่ได้กระทำลงเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายอย่างแท้จริง

4. อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของทนายความในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น แม้ว่ากฎหมายของทั้งสองประเทศจะไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือทางด้านทนายความเกี่ยวกับการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาก็ตาม แต่จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ผู้ศึกษาเชื่อว่า ผู้เสียหายในประเทศญี่ปุ่นได้รับการให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีอาญา หรือการฟ้องคดีแพ่ง หรือแม้แต่การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนก็ตาม โดยผู้เสียหายไม่ต้องดำเนินการด้วยตนเองแต่จะมีทนายความหรือหน่วยงานเอกชนเข้ามาให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น กฎหมายให้ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะเกี่ยวกับความเสียหาย รวมทั้งการสอบถามผู้เสียหายทั้งก่อนและหลังศาลมีคำพิพากษาเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าหน้าที่กฎหมายของประเทศไทยมีการบัญญัติการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายทางด้านทนายความไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง นั้น นับว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายได้ดีในระดับหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นภาระของผู้เสียหายที่ต้องดำเนินการต่างๆ ด้วยตนเองก่อนที่จะได้รับความช่วยเหลือทางด้านทนายความ ซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายบางรายเกิดความท้อแท้ ไม่อยากเรียกร้องสิทธิของตนที่พึงมี และไม่ได้รับการเยียวยาอย่างแท้จริง

5. ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้กล่าวไว้ในบทสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการที่ผู้เสียหายในคดีอาญามีทนายความคอยให้ความช่วยเหลือในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตั้งแต่ขั้นก่อนการจัดทำคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะทำให้ผู้เสียหายได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์ให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา อีกทั้งเป็นการกำหนดบทบาทของทนายความในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายมากกว่าการสืบพยานซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นควรยกเลิกประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง และให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ในมาตรา 44/1 วรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 44/1 วรรคสี่ ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้เสียหายตามวรรคแรกเป็นคนยากจน ไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

6. เอกสารอ้างอิง

อรอุมา สามัญทอง. (2553). *สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ศักยภาพของผู้เสียหายในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (ม.ป.ป.). *การปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญา(เหยื่อหรือผู้เสียหาย)*. (รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ)

ณภัทร สร้อฑฒ์ และคณะ. (2558). *โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา: กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของญี่ปุ่น*. (โครงการวิจัยคณะนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2544). *ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.